

"עזה - כרוניקה של פשעים בינלאומיים", ד"ר האלה ח'ורי בשאראת, הקריה האקדמית אונו, 1.7.25

תיאור

ההרצאה בוחנת את המלחמה המתמשכת של ישראל בעזה מנקודת מבט של המשפט ההומניטרי הבינלאומי, תוך הדגשה שלמרות של ישראל יש זכות מוכרת להגנה עצמית לאחר מתקפות חמאס ב-7 באוקטובר, התנהלותה במהלך הלחימה מעוררת דאגה חמורה מבחינה משפטית ומוסרית. ההרצאה מציגה את העקרונות המשפטיים המרכזיים – הבחנה, זהירות, מידתיות ואנושיות – המחייבים את כל הצדדים בלחימה, וטוענת שההרס השיטתי של עזה והעקירה הכפויה של תושביה מהווים הפרות חמורות של המשפט הבינלאומי. ד"ר הלה חורי-בשאראת מדגישה כי היקף ההרס מעיד שלא מדובר בתגובה חד-פעמית, אלא בהמשך של דפוס ארוך טווח של שליטה ודיכוי מאז שנת 2007.

הקדמה

אנחנו בעוד מפגש של עיניים על עזה אחרי עוד יום של זוועה בלתי נתפסת עם 105 הרוגים, בין היתר נהרגו במרכזי הסיוע במאהלים, בבתי קפה בשכונת אל-זייתון. היום תהיה איתנו ד"ר האלה ח'ורי בשאראת, שהיא עורכת דין שמתמחה בזכויות אדם ומשפט בינלאומי. היא המנהלת האקדמית של בית הספר למשפטים בקריה האקדמית אונו, קמפוס חיפה. והיא תדבר איתנו על עזה והמשפט הבינלאומי "עזה - כרוניקה של פשעים בינלאומיים". תודה

הרצאה

תודה ליאור תודה על ההזמנה. צהרים טובים לכולם. אנחנו מדברים היום על עזה והמשפט הבינלאומי. אני רוצה להגיד שמאז השביעי באוקטובר, המתקפה האכזרית על יישובי הדרום בישראל, המתקפה של חמאס על יישובי הדרום, שבמהלכה בוצעו פשעים בינלאומיים, ישראל פתחה במלחמה נוספת על עזה. כשאני אומרת ישראל פתחה במלחמה, המשפט הבינלאומי בעצם דן בשתי שאלות כשזה נוגע למלחמה. שאלה ראשונה: האם בכלל הייתה זכות לישראל להתחיל את המלחמה? ובזה אנחנו לא דנים. יש לה זכות להגנה עצמית על המתקפה שהייתה בשביעי באוקטובר. אבל אני רוצה להתייחס לשאלה השנייה שעוסקת במשפט הבינלאומי: בעצם איך על מדינה, על מי שלוחם, איך על צבא להתנהל בעת מלחמה? וזה מה שנקרא המשפט הבינלאומי ההומניטרי. המשפט הבינלאומי ההומניטרי, או במילים אחרות "דיני המלחמה" זה כמו מטבע בעל שתי פנים: זה דיני המלחמה משום שבמלחמה יש כללים. לא הכל מותר. במלחמה יש המון איסורים. ולמה הוא נקרא גם "הבינלאומי ההומניטרי"? משום שכל הרעיון בפיתוח המשפט הזה, בעקרונות האלה, זה ההבנה של הקהילה העולמית של מדינות העולם שמלחמות ובמלחמות יש סבל נוראי לאזרחים. והמטרה היא כמה שיותר להקל ולמנוע סבל מיותר. אז אפשר אפילו להגיד גם שהמשפט הבינלאומי ההומניטרי התפתח עוד לפני האיסורים על שימוש בכוח ביחסים הבינלאומיים. אמנות בינלאומיות שקשורות למניעת נשק כימי, נשק ביולוגי שגורם סבל נוראי ומיותר לבני אדם, עוד התפתחו לפני שמגילת האום ב-1945, שנאמר בה "ברחל בתך הקטנה" שביחסים בינלאומיים אסור להשתמש בכוח מלבד החריג היחידי "51" שזה הגנה. המשפט הבינלאומי ההומניטרי קובע עקרונות מאוד ברורים בעת מלחמה: עיקרון ההבחנה - להבחין בין אזרחים לבין מטרות צבאיות, עיקרון הזהירות, עיקרון המידתיות, והאנושיות.

המשפט הבינלאומי ההומניטרי קובע נורמות וכללים. עכשיו נשאלת השאלה מאז שישאל הגיבה ופתחה במלחמה על עזה אחרי השביעי באוקטובר, צריך לציין וחשוב שכשאנחנו מדברים גם משפטית וגם מוסרית על עזה, חשוב לדבר גם על קונטקסט. להרבה אנשים זה הפריע. עניין הקונטקסט הוא קריטי משום שאנחנו לא מדברים על מקום בכדור הארץ שהוא שקט ושלם ופתאום באו הרעים ועשו מתקפה נוראית. מה שעשו לא יתואר ואסור לפגוע באזרחים ללא שום קשר מה הרקע שלהם, ומי הם. יש איסור מוחלט, אזרחים הם לא מטרות צבאיות. אבל זו אינה מלחמה ראשונה של ישראל על עזה. עזה הייתה תחת כיבוש ישראלי מ-1967 עד 2005. בהתנתקות מעזה יצא הצבא. מאז השתלטות חמס על עזה ב-2007 ישראל הטילה מצור ימי, סגר יבשתי על עזה, באוויר, ביבשה, והיא שולטת בכל מה שנכנס ויוצא. שולטת על מרשם האוכלוסין, שולטת על תנועת אזרחים. אין יציאה

לטיפולם רפואיים, אין לימודים, אין יציאה לאוניברסיטאות, מים, חשמל, אינטרנט, הכל. כל מה שקשור לחיים של אזרחים. ישראל המשיכה להפעיל שליטה על חיי האזרחים בעזה. נכון, חמס שמה, אבל ישראל יש לה בקרה אפקטיבית ("אפקטיב קונטרול") על מה שקרה בעזה. אחר כך מבצע "עופרת יצוקה" ב-2009. ב-2012 מבצע "עמוד ענן", ב-2014 מבצע "צוק איתן", ב-2018 "חומת מגן", והגענו לשביעי באוקטובר. היה לי חשוב לציין את זה שתבינו שבמהלך כל המלחמות האלה היו טענות קשות להפרות של משפט הבינלאומי ההומניטרי על ידי שני הצדדים. חמאס כשירה טילים על מרכזי אוכלוסיה בדרום. זה פשעי מלחמה, אבל גם כשהצבא הישראלי מגיב ישנן גם הפרות חמורות שהגיעו לוועדות בינלאומיות ופורומים בינלאומיים. אבל אני רוצה להתרכז במה שקורה היום.

אז כשאני מדברת על כרוניקה, "סיסטמטיק", זה לא מהיום וזה לא מהשביעי באוקטובר. זה עוד המון שנים, זו ההתנהלות. מה אנחנו רואים היום? אנחנו רואים היום, אחרי שנה ותשעה חודשים למלחמה הארוכה הזו מה המצב בשטח. עזה? אין עזה. אין! נחרבה לחלוטין, 90%, 70-90% - אין לי פה במדויק [נתונים] אבל זה מספיק נורא. כל התשתית האזרחית של אזור שאפשר [היה] לגור בו לא נמצא, לא קיים. [עזה] הוחרבה כליל. כל המשאלות של נביאי ה"להשחית", "להשמיד", "לנקות", "למחות", זה קרה בפועל. היום האוכלוסייה האזרחית נדחקה - כפי שאנחנו למדים גם מהנתונים של הצבא לא רק של ארגוני זכויות אדם - שב-85% משטח עזה הצבא שולט ולא נותן לאנשים, לאזרחים, להיות, להמצא. תחשבו 2.1 מיליון בני אדם דחוסים בשטח כל כך קטן. אין סנטריה. אין מים נקיים, אין ואין. את כל הנתונים אנחנו כולנו יודעים. נשאלת השאלה מה קורה מבחינת המשפט הבינלאומי, והמשפט הבינלאומי הפלילי. הדבר מדבר בעד עצמו, המצב, ההתנהלות. ואני רוצה להתייחס ספציפית לפקודה ש[מבצע] "מרכבות גדעון" [המבצע הצבאי הישראלי על עזה] הוציא. הפקודה שנקראת "ריכוז ופינוי זמניים של אנשים". מה זה ריכוז? 9 מתוך 10 עזתים כבר גורשו. העבירו אותם בכפייה מהבתים שלהם. יותר מכך, אין בתים לחזור אליהם. אני רוצה להסביר משהו. מבחינת המשפט הבינלאומי, העברה בכפייה של אוכלוסייה אזרחית, במילים אחרות טיהור אתני, זה כשאתה בא ומטהר שטח מאזרחים מאוכלוסייה אזרחית. למה אתה מטהר אותה? אתה לא רוצה שהם יהיו פה. אתה יכול לטהר את השטח ולירות עליהם, אתה לא חייב להפגין אותם. או שאתה יכול גם להרוס להם את כל הבתים שלהם, ואז אין להם איפה לגור, אז הם זזים. הפקודה הזו היא בלתי חוקית בעליל. אתמול שמעתי בתקשורת שיאיר לפיד מעודד הגירה מרצון בעזה. איזה הגירה מרצון?! איזה הגירה ברצון כשאתם כמו עדר? הצבא ממלא פקודה בלתי חוקית בעליל של ממשלה שזו המדיניות שלה: לגרום לאנשים לעזוב. לאן הם ילכו? מה זה הגירה מרצון?! מבחינת המשפט הבינלאומי, מצורך צבאי אתה יכול להזיז אוכלוסייה אזרחית בזמן מלחמה בכמה תנאים: אתה צריך להזיז אותם אם יש צורך צבאי, במידה ואתה שומר על החיים שלהם ומספק להם מקום אחר להיות. אתה נותן להם סיוע. אתה דואג שלא ירו עליהם במסדרונות הומניטריים. וכל זה זמני. אתה חייב להבטיח את חזרתם לבתים שלהם. אבל אם אתה משמיד את הבתים שלהם, אין להם לאן ללכת.

כדי להוכיח מבחינה משפטית – ושתדעו, העברה בכפייה או טיהור אתני נחשבים פשע נגד האנושות, פשעי מלחמה. בין אם נקרא לזה פשעי מלחמה, או נקרא לזה פשעים נגד אנושות, האם זה מקיים את הכוונה הספציפית (specific intent), הכוונה שזה יגיע לכדי השמדת עם – הכל על השולחן! ההפרות הן כל כך חמורות. ומה שאני רוצה להבהיר זה שהמדיניות הזו, ושתיקת האנשים בישראל, שתיקת האקדמיה, כשלא מדברים על הדגל השחור שמתנוסס מעל הפקודות האלה בצורה ברורה, אנחנו מדברים על פשעים נגד האנושות. ומה הם פשעים נגד האנושות? הגדרה: "מתקפה רחבת חזית או סיסטמטית נגד אוכלוסיה אזרחית". מה פירוש סיסטמטית? שיש מדיניות של ממשל מאחוריה. ויש פה סיסטמטיות: הצבא מוציא לפועל מדיניות של ממשלה, כשאנחנו שומעים כל יום בתקשורת. לא חסכו מאיתנו בשנה ותשעה חודשים שעברו כל יום דברים איומים בעניין הוכחת הכוונה הזו. לא כוונה ספציפית. כוונה לנקות את השטח הזה מהאוכלוסייה האזרחית. מה יקרה להם? לא מעניין אותנו מה יקרה להם. כהות החושים, הדה-הומניזציה של האחר. וזה חלק מלמעלה עד למטה, מהמדיניות, מהמדינאים, עד לשטח. אני חושבת שעזה מציבה לנו מראה מוסרית מאד מאד בעייתית. השתיקה. אני חלק מהאקדמיה הישראלית. האקדמיה הישראלית הייתה בשנת חורף, בשוק. אבל האקדמיה הישראלית חייבת להתעורר. חייבת להתעורר ולדבר ולהסתכל במראה ולהגיד את הדברים.